

ОСНОВНО УЧИЛИЩЕ „ОТЕЦ ПАИСИЙ”,

с. МАДАН, общ. БОЙЧИНОВЦИ, общ. МОНТАНА

ул. „Георги Димитров”, № 67, телефон: 0884399947, e-mail:

info-1203005@edu.mon.bg

УТВЪРЖДАВАМ:

Румяна Борисова

Директор на ОУ „Отец Паисий“

МЕХАНИЗМА И СТРАТЕГИЯТА ЗА ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ НА ТОРМОЗА И НАСИЛИЕТО В УЧИЛИЩЕ

Утвърдено със заповед на директора №314/15.09.2026 г. и на ПС №1/15.09.2026 г.

Правилата са разработени на базата на:

-направената оценка и анализирането на проблема, свързан с наличие и прояви на тормоз сред учениците;

-набраните предложения от страна на ръководството на училището, класовете, учителите, педагогическия персонал;

-сътрудничеството с експерти по проблема, родители и институции/ организации, свързани с проблемите на безопасността на децата и тяхното физическо и психическо благополучие.

Правилата съблюдават следните принципи:

Нетолериране и нетърпимост на тормоза и насилието в ОУ „Отец Паисий” с.Мадан

Ангажираност от страна на всички възрастни в училище.

Стремех към формиране на училищна общност, култура на социално компетентно поведение от страна на всички участници в училищния живот и взаимно уважение.

Строги граници, които индигират неприемливото поведение, водещо към прояви на тормоз и насилие и прилагане на съответни мерки при преминаването на тези граници.

Правилата гласят следното:

1. В ОУ „Отец Паисий” – с.Мадан всички участници в училищния живот се уважават взаимно (ученици, учители, ръководство, родители, педагогически персонал).
2. Всички дават най-доброто от себе си, за да поддържат позитивен психологически климат и конструктивни отношения в дух на взаимно разбиране, сътрудничество и толерантност.
3. Всички в училище изпълняват съвестно и отговорно своите конкретни ангажменти по превенцията и справянето с училищния тормоз. Те са следните:

3.1. Задължения на учениците:

Учениците изпълняват задълженията си според Правилника за вътрешния ред в училището.

Учениците активно участват в изграждането на общоучилищна култура на вежливи и толерантни взаимоотношения и допринасят с поведението си за изграждането на училищната общност.

Учениците не толерират насилието и тормоза и незабавно информират за наличие на подобни прояви.

С оглед обхващане на местата, където според оценката се осъществява тормоз, могат да участват по график след заявено желание в дежурствата в междучасията.

3.2. Задължения на персонала:

3.2.1. **Училищна комисия :**

Планира, проследява и координира дейностите за справяне с тормоза на ниво училище. Обобщава предложенията на класовете и изготвя общоучилищни ценности, правила и последици.

Обсъжда и приема процедурите за докладване, регистриране и проследяване на случаите на тормоз.

Прави мотивирани предложения до директора с цел подобряване на работата.

Подпомага класните ръководители с материали или консултации със специалисти

Всяка година извършва оценка на ситуацията в училище чрез различни анкети и методики и я представя пред Педагогически съвет.

Съхранява протоколите за докладване на случаи на насилие (кабинета на педагогическия съветник в качеството му на Координатор).

3.2.2. Класни ръководители:

В началото на годината провеждат занятия в часа на класа, посветени на тормоза и насилието. С помощта на учениците приемат ценности, правила и последици при прояви на насилие. Постерите с приетите ценности, правила и последици се поставят на видно място в класната стая.

Запознават учениците с процедурата за съобщаване на случаи на тормоз. Реагират при всеки опит за насилие над ученик в клас, съгласно утвърдените процедури и приетите правила и последици.

За всеки инцидент или проява на насилие попълват протокол, който предават на училищния педагогически съветник.

Участват в работата на комисията по конкретен случай на ученик от класа им.

Провеждат периодически превантивни занятия по проблемите на тормоза, като могат да привличат различни специалисти, напр. от Центъра за превенция на насилието, Местната комисия за борба срещу противообществени прояви на малолетни и непълнолетни и др. Информират учениците за Националната телефонна линия за деца 1 16 111.

Информират родителите за дейностите по механизма, както и за приетите правила и процедури. Съдействат за включването им в дейностите на ниво училище.

3.3.3. Учители, които не са класни ръководители:

Включват темата за насилието в учебни единици, при които това е възможно. Поощряват и развиват съвместното учене, както и поведение на сътрудничество и взаимопомощ.

Познават и използват установената система за информиране и съобщаване за случаи на тормоз над ученици.

Познават правилата и последствията на класа, прилагат ги и изискват от учениците да ги прилагат.

3.3. 4. Дежурни учители:

Спазват стриктно утвърждения от директора график за дежурство.

Реагират според утвърдените процедури в ситуации на насилие по време на дежурството им, докладват на училищното ръководство, като попълват протокол, отразяващ инцидента.

3.3.5. Помощен персонал:

Полагат грижи за предотвратяване на насилнически действия в училищните помещения, за които отговарят.

Познават основните принципи на действие и ги прилагат — правила, последствия, протокол за реагиране на насилие.

Не допускат прояви на насилие и съобщават за тях на класен ръководител, помощник-директор, директор.

3.3.6. Ръководство:

Ръководството на училището създава необходимите условия и предпоставки за изграждане на позитивен психосоциален климат и конструктивни взаимоотношения в дух на толерантност, сътрудничество и партньорство. контролира дейностите по превенция на насилието и тормоза и интервенция в случаите на тормоз.

Осъществява взаимодействие с извънучилищни институции и организации, имащи отношение към проблема.

Насърчава и поощрява просоциалното поведение и добрите взаимоотношения чрез подходящи форми грамоти, организиране на конкурси, инициативи, форуми, кампании и пр.

3.3.7. Родители:

Провеждат задълбочени разговори по темата за тормоза А насиетието със своите деца.

Следят за признаци на упражнен тормоз и насиение над децата си.

Незабавно уведомяват училищните власти, ако станат свидетели на прояви на тормоз и насиение.

Активно се включват в мероприятията, организирани на ниво клас и на ниво училище във връзка с превенцията на тормоза и насиетето.

Участват в тематични родителски срещи, форуми и други училищни и извънучилищни дейности.

Отправят предложения и при възможност подпомагат ресурсното осигуряване на прилагането на Механизма за противодействие на училищния тормоз.

4. Учителите и непедагогическият персонал системно повишават своята квалификация във връзка с превенцията на тормоза и съвременната и адекватна интервенция в случаи на такъв.

5. В ОУ „Отец Паисий“ с.Мадан един път в годината се организира общоучилищна среща с представители на ръководството, учители, ученици, родители и непедагогически персонал и поканени представители на отговорните институции, на които се анализират и хармонизират потребностите и интересите на всички страни в името на сигурността и спокойствието на учениците в училище.

6. В ОУ „Отец Паисий“ – с.Мадан се създават не само възможности за изява на социално компетентното поведение, но и постиженията и добрите практики по отношение на неговото проявление се популяризират, за да се мултиплицира ефекта от него. Координаторът със съдействието на останалите представители на училищната общност осъществява информизиране и актуализиране на информацията за наличните ресурси в общността, за съществуващи услуги и програми за превенция и противодействие на насилието и тормоза в училище; популяризира реализирани дейности и добри практики чрез интернет, постери и табла в училище и чрез други средства.

7. Училището активно взаимодейства със служби, организации и специалисти по проблемите на децата и намира добри партньори и приятели в лицето на: Местната комисия за борба с противообществени прояви на малолетни и непълнолетни, Отдел „Закрила на детето”, РУО Монтана Община Бойчиновци

8. За подкрепа и съдействие на семействата и децата във връзка с превенцията на тормоза и насилието и интервенцията при прояви на такъв, училището насочва към подходящи здравни и социални услуги.

ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ

1. Намаляване на процента ученици, които са били обект на насилие или тормоз в училище

2. Намаляване на броя на агресивни прояви на учениците

3. Повишаване процента на учениците, които разпознават и съобщават за прояви на насилие и тормоз

I. ИЗМЕРЕНИЯ НА НАСИЛИЕТО И ТОРМОЗА

КАКВО ПРЕДСТАВЛЯВА НАСИЛИЕТО?

„Насилие“ е всеки акт на физическо, психическо или сексуално насилие, пренебрегване, търговска или друга експлоатация, водещ до действителна или вероятна вреда върху здравето, живота, развитието или достойнството на детето, който може да се осъществява в семейна, училищна или социална среда.

„Физическо насилие“ е причиняване на телесна повреда, включително причиняване на болка или страдание без разстройство на здравето.

„Психическо насилие“ са всички действия, които могат да имат вредно въздействие върху психичното здраве и развитие на детето, като подценяване, подигравателно отношение, заплаха, дискриминация, отхвърляне или други форми на отрицателно отношение, както и неспособността на родителя да осигури подходяща подкрепяща среда.

„Сексуално насилие“ е използването на дете за сексуално задоволяване, участието на дете в сексуални действия, които то не разбира напълно и за които не е в състояние да даде информирано съгласие, или за които не е подготвено от гледна точка на развитието си и не може да даде съгласие, или които са в нарушение на законите или социалните табу на обществото.

Насилието може да бъде от възрастен към дете, между деца и от дете към възрастен.

КАКВО ПРЕДСТАВЛЯВА ТОРМОЗЪТ?

Тормозът (bullying) е форма на насилие, която се определя като повтарящи се във времето негативни действия от страна на един или повече ученици, когато някой умислено причинява или опитва да причини травма, или дискомфорт на друг ученик чрез физически контакт, чрез думи или по друг начин.

Насилието между ученици в училище обхваща широк спектър от прояви. То е явление със сериозни размери и остава дълготрайни последици върху психичното здраве и поведението както на децата, които търпят насилие, така и на онези, които го извършват. Ключови в разбирането за тормоза са следните характеристики на това поведение:

- злонамерена проява, която има за цел да нарани или унижи ученик/ци;
 - извършва се от позиция на силата, като едната страна използва доминиращата си позиция, за да нарани другата физически или психически, да я унижи или изолира от социалния живот;
 - повтаря се многократно във времето, а не е еднократен и изолиран акт на агресия.
- Тормозът е аспект на агресивния стил, пренебрежение към правата на другите, обезценяване на причиненото страдание, което повишава риска от асоциално поведение (бягство от вкъщи, кражби, участие в банди, проблеми с полицията, употреба на алкохол и дрога).

По правило едно лице е тормозено, когато е изложено на продължителни и повтарящи се отрицателни действия от едно или повече лица. С други думи, тормоз е, когато някой постоянно и нарочно казва или причинява неприятни неща на друг, който не може да се защити сам. Според определениято, тормозът се характеризира със следните три обстоятелства:

- действието е отрицателно и съзнателно;
- действието е повтарящо се и продължава във времето; · участниците в действието не се равнопоставени по отношение на силите.

Отрицателно, съзнателно действие

Действието е отрицателно и съзнателно, тъй като лицето нарочно упражнява физически или психически тормоз над друго лице посредством физически контакт, думи, игнориране или по друг начин.

Тормозът се случва без никаква явна провокация от страна на жертвата. По-скоро децата, които тормозят обикновено поемат инициативата и търсят такива, които са по-слаби от тях, за да проявят агресията си. Независимо дали децата, които тормозят другите си дават напълно сметка или не за въздействието на тормоза, те във всеки случай разбират, че това което правят е неприятно за другите.

Повтарящо се и продължава във времето

Когато тормозът се определя като повтарящо се действие, целта е да се изключат несериозните еднократни или случайни действия. Трябва да се има предвид обаче, че децата, които имат склонност да тормозят другите са много умели в прикриването на поведението си, а тези, които са обект на тормоз често се притесняват да споделят и признаят случващото се пред възрастен, или по-лошо – нямат доверие, че споделяйки тормозът ще бъде прекратен.

Действие, при което има неравнопоставеност на силите

Реалната или предполагаемата неравнопоставеност на силите има различни измерения. Детето, което е тормозено може да е физически по-слабо,

или да си мисли, че е по-слабо, от това, което го тормози. Може да е и едно срещу много.

Видове и форми на тормоз

Проявите на тормоз най-общо могат да бъдат разделени на следните основни групи:

- **физически тормоз** – бълскане, щипане, разрушаване, удряне, нанасяне на болка, спъване, затваряне в някое помещение;
- **вербален тормоз** – подмятания, подигравки, унижение, заплахи, обиди, словесни изрази, които имат за цел да унижат и оскърбят на база раса, пол, религия, сексуалност, увреждане или друго, с което се подчертава различие от останалите;
- **психичен тормоз** – подмятане, подиграване, закачане, омаловажаване, заплахи, изнудване, повреждане на имущество, кражба и хвърляне на вещи, заплашителни погледи, неприятелско следене;

- **сексуален тормоз** – всяка форма на нежелано словесно, несловесно или физическо поведение със сексуален характер, създаващо смущаваща, враждебна, деградираща, унижителна или обидна обстановка;
- **социален тормоз** – избягване, игнориране, изключване от дейността, одумване и разпространение на злобни слухове, натиск върху другите да не влизат в приятелски отношения с децата, обект на тормоз, изолиране.
- **кибернасилие и кибертормоз** – насилие и тормоз, които се осъществяват в дигитална среда чрез дигитални устройства, като:
 - създаване и разпространяване, по мобилен телефон, електронна поща, Skype или Facebook, на обидни, заплашителни и подигравателни визуални материали, снимки и текстови съобщения, които уронват достойнството на детето и го унижават;

→ снимане на дете с мобилен телефон и свободното разпространяване на снимки или видео в интернет или други канали без негово съгласие, кражба на самоличност и други.

Тези форми на тормоз имат две разновидности – пряк и непряк тормоз. Прекият тормоз включва преки атаки срещу жертвата. Физическият тормоз обикновено е пряк и се изразява в бълскане, ритане, скубане, щипане и др. Типичен пример за пряк психически тормоз е вербалния тормоз, чрез обидни и унижаващи коментари или отправянето на заплахи и принуждаването към нежелани действия. Непрекият тормоз се изразява в поприкрити действия, при които тормозеният

невинаги разбира кой е извършителят. Типичен пример за това е социалната изолация и изключването от групата, разпространението на слухове и лъжи, за да се дискредитира тормозеният и другите да не го/я харесат.

Факторите, които провокират жестокост в ученическата общност са:

Вътреличностната агресивност на самите ученици, зависеща от индивидуалните им особености. Тя се обостря по време на кризата на юношеския период;

- Предшестващ жизнен опит на учениците, свързан с проява на агресия и насилие или наблюдаване на подобни действия;
- Непознаване на методи за ненасилствено разрешаване на конфликти;
- Традиции в училищната общност, провокиращи и стимулиращи агресия и насилие;
- Драситична промяна в ценностната система, при която стойности като солидарност, готовност за оказване на помощ или съчувствие са изтласкани на заден план.

Характерни черти на участниците в ситуация на тормоз – основни тенденции

Деца, които са подложени на тормоз могат да се разделят на две основни групи:

- пасивни или подчиняващи се тормозени, които са само тормозени;

- провокативни тормозени, които са едновременно прицел на тормоз и извършители на тормоз.

Пасивни или подчиняващи се жертви

Това са деца, които са подложени на тормоз, но в отговор те самите не тормозят, нито предизвикват по никакъв начин тормоза. Те не приемат тормоза, а просто не реагират на него с агресия.

Обикновено те са тихи, внимателни, чувствителни и лесно се разплакват; те са неситурни и нямат самочувствие или имат отрицателно отношение към себе си; ако са момчета, те често са физически по-слаби от съучениците си и не обичат да се бият; имат малко приятели или нямат приятели изобщо; страхуват се да не бъдат наранени или сами да се наранят; по-лесно им е да общуват с възрастни – родители, учители – отколкото с връстниците си.

Провокативни жертви

Към тази група спадат малка част от потърпевшите на тормоза. Тези деца обикновено едновременно понасят и упражняват някаква форма на тормоз. Те изпадат в депресивни състояния, биват изключвани от групата, липсва им самочувствие и се чувстват отритнати от връстниците си. При тях има обаче и прилика с децата, които упражняват тормоз. Те се опитват да тормозят по-слабите от тях, въпреки че не са така ефективни, както чистите извършители на тормоз.

Тези деца често са темпераментни и се опитват да си върнат, когато са нападани или тормозени, но обикновено без особен успех. Обикновено те са възприемани като неприятни и досадни; някои от тях са хиперактивни и импулсивни и трудно се съсредоточават; поради тяхното често дразнещо поведение, те обикновено не са харесвани нито от връстниците си, нито от възрастните, включително и от учителите.

Деца, които тормозят други деца

Тези деца имат силна склонност към доминиране и потискане на другите деца, към самоутвърждаване със сила и заплаха.

Ако са момчета, те често са физически по-силни от приятелите си и от жертвите; често са темпераментни, импулсивни и не признават пречки и забавяне; трудно се съобразяват с каквито и да било правила; те са студени и безочливи и рядко проявяват съчувствие към тези, които са тормозени; често са агресивни по отношение на възрастните, както към учителите, така и към родителите; умеят много добре да излизат от трудни ситуации.

Често се приема, че зад твърдият външен вид, тормозещите всъщност са несигурни и тревожни деца, но изследванията рядко потвърждават това мнение. По-скоро е обратното: тормозещите много рядко са тревожни и несигурни в себе си и в повечето случаи имат много добро самочувствие. Популярността на тормозещите сред съучениците им е много разнообразна. Някои от тях са популярни, други не са, но повечето са средно популярни. „Главният“ тормозещ, обикновено има около себе си група от 2-3 приятели, които го/я подкрепят и следват и които често са участници в тормоза. Популярността на тормозещите намалява в по-горните класове, но въпреки това те никога не достигат до нивото на ниска популярност на жертвите.

Мотиви и причинни за тормоза

Опитът и изследванията показват три частично свързани мотива за тормоз:

- децата, които упражняват тормоз имат силна нужда от надмошие и власт, те обичат да се налагат и контролират другите;
- децата, които упражняват тормоз изпитват задоволство от това, че причиняват болка и неприятности на другите деца. Отчасти това може да се дължи на семейната среда, която развива враждебното отношение у детето;
- децата, които упражняват тормоз често получават материално и психологическо удовлетворение от своето поведение. Например те могат да принудят жертвите си да им дадат пари или други ценни вещи или да ги накарат да откраднат нещо за тях.

Групови механизми, улесняващи тормоза

Тормозът често е групово явление, което може да повлияе и на други деца по различен начин. Понякога почти всички ученици от даден клас са замесени в ситуацията на тормоз. Това най-често се случва, когато под прицел е т.нар. „провокативна“ жертва. Това обяснява защо иначе положителното и приятелски настроени деца, които обикновено нямат никакви агресивни склонности, в дадени ситуации участват в тормоза. В общия случай, „движещата сила“ на тормоза се състои от групичка от 2-3 деца, често с отрицателно настроен лидер. Много рядко децата споменават, че са тормозени от едно единствено дете.

Групови механизми, които оказват влияние върху ситуацията на тормоз:

Социално влияние

Някои деца могат да се повлияят и да участват в тормоза, ако водачът в ситуацията е популярна личност, или някой, на когото те се възхищават. Тези, които могат да бъдат „заразени“ често са деца, които не са сигурни в себе си, които мислят, че така ще се утвърдят сред връстниците си;

Намалено чувство за индивидуална отговорност

Проблемът се отнася до това, че човек се чувства по-малко виновен и по-малко отговорен, когато наблюдава нападението или друг вид агресия, заедно с други свидетели. Възпънност в дадена ситуация, колкото повече са запалците, които невъзмутимо наблюдават, толкова по-малки са шансовете някой да се намеси в опит да прекрати случващото се. По този начин иначе добри деца, но лесно влияещи се от другите, могат да участват от време на време в ситуации на тормоз, без особени угризения на съвестта.

Постепенни промени във възприетията на жертвата

Вследствие на постоянните атаки и безцеремонни коментари, жертвата постепенно започва да се възприема като безстойностна личност, която заслужава тормоза, който понася. Т.е. тормозът влияе върху самооценката. Още по-лошо е, че наблюдателите започват да мислят по същия начин. Всички тези групови механизми, сработват за да намалат чувството на вина у децата, които понякога се включват в тормоза без да участват активно в него и без да стават негови инициатори.

Важно е да знаем, че в ситуация на тормоз няма „невинни“. Всеки приема една от следните шест роли, с всички последствия от това:

- **мъчител** (агресор) – инициатор и изпълнител, който кани другите да се присъединят, лидер, който измисля нови начини за издевателство;
- **помощник на мъчителя** – помага с цел да получи одобрението на мъчителя, присъединява се към тормоза, когато вече е започнал;
- **подкрепящ мъчителя** – винаги присъства, дори да не се намесва активно; присмива се на жертвата, окуражава мъчителя, приканва другите да се забавляват;
- **защитник на жертвата** – опитва се да каже на другите да спрат, вика за помощ, защитава или насърчава жертвата; • **страничен наблюдател** – стои настрана, преструва се, че не забелязва, не взема страна и не прави нищо; • **жертвата** – обект на тормоза.

Физически и поведенчески признаци, по които може да се разпознават насилието и тормозът:

- различни по вид и цвят натъртвания, включително синини, постоянни или чести червени петна, включително от пръсти, насинени очи, следи от ухапване;
- неправдоподобни или объркани обяснения за травмите, включително едностранни отговори;
- безпокойство и крайности в поведението - от агресивност до пасивност;
- лоша представа за себе си - децата смятат, че са заслужили насилието;

- прекалена отстъпчивост на детето и оставяне без протест да се прави каквото и да било с него;
- влошаване на здравословното състояние, което включва прилошавания, главоболие, отпадналост;
- влошаване на успеха от обучението и чести отсъствия от училище;
- чести отсъствия от определени часове, например физическо възпитание и спорт;
- детето може да стане затворено и изолирано, да не желае да контактува с връстниците си;
- агресивно поведение и/или поведение, насочено към привличане на вниманието, упорито непослушание, самонараняване;
- внезапни избухвания, които са необичайни за възрастта или за нивото на развитие на детето;
- бягане и криене, включително зачестили бягства от училище;
- загуба на доверие, неучастие в общите занимания в училище, ниска самооценка;
- употреба на алкохол, медикаменти, самозанемяване (постоянно обличане на едни същи дрехи или отказ да сменя косата си);
- психосоматични симптоми, като болки в стомаха, главоболие, гадене и др., оплаква се, че сънува кошмари и сънят му е нарушен;
- различни прояви на сексуализирано поведение (имитация на сексуален акт, разголване, използване на език, свързан със сексуални действия и т.н., които са нехарактерни за съответната възраст);
- наблюдават се промени в навиците или в използването на интернет и социалните мрежи.

Тормозът, независимо как се упражнява, е много сериозно, оставящо трагични следи действие, защото тормозеният не може да се защити със собствени усилия. Тормозът не спира от само себе си, без външна намеса.

Към Държавната агенция за закрила на детето функционира Национална телефонна линия за деца 116 111. Националната телефонна линия за деца предоставя консултиране, информирание и помощ по всякакви въпроси и проблеми, свързани с деца. Към нея при необходимост могат да се обръщат за съдействие и професионалисти. Националната телефонна линия за деца с номер 116 111 е с национално покритие, достъпна от територията на цялата страна, напълно безплатна за обаждащите се, независимо дали звънят от стационарен или мобилен телефон. Тя функционира 24 часа в денонощието.

II. ИНТЕРВЕНЦИЯ ПРИ УСТАНОВЕН УЧИЛИЩЕН ТОРМОЗ

КЛАСИФИКАЦИЯ, ПРОЦЕДУРИ И ОТГОВОРНИ ЛИЦА

Ниво на тормоз	Отговор на училището	Отговорни лица	Регистриране
----------------	----------------------	----------------	--------------

Първо ниво – нарушение на правилата <u>Физическо насилие</u>: леко удране, бутане, шипане, драскане, дърпане на коса, хапане, подритване, замърсяване или разрушаване на нечия собственост. <u>Психическо насилие</u>: омаловажаване, клюкарене, обиждане, осмиване, засрамване, подвикване, ругане, клеветене, унижение, заплахи, обиди, нецензурни/неприлични коментари, измисляне на прикази, подмятане на коментари, подиграване, изключване от групи или съвместни дейности, фаворитизация/предпочитания, базирани на различие, разпространяване на слухове. <u>Сексуално насилие</u>: показване на неприлични жестове и действия, вербален тормоз със сексуално съдържание, разпространение на истории и изображения със сексуален подтекст, съблазняване. Кибертормоз: обидни колажи, снимки, видеа, коментари обаждания и изпращане на обидни	Прекратяване на ситуацията – изтъкване на нарушеното правило пред всички участници – информиране за случилото се от всички свидетели - уведомяване на родител – предприемане на мерки и действия: педагогическа работа с ученика/класа – проследяване на резултата от мерките	Учител, дежурен учител и класен ръководител в съдействие с родител При необходимост - педагогически съветник/психолог	Не се регистрират в Дневника със случаи на тормоз. Работата с родителите се регистрира в дневника на паралелката като дейности за обща подкрепа.
---	--	--	--

Второ ниво – повтаряне на едни и същи нарушения на правилата или насилие с по-сериозни последици – тормоз. <u>Физически тормоз</u>: шамаросване, удряне, стъпкване или късане на дрехи, ритане, обграждане, плюене, отнемане и разрушаване на нечий собственост, дърпане на нечий стол изпод него, дърпане за уши или коса. <u>Психически тормоз</u> : изнудване, заплашване, несправедливо наказание, забрана за общуване, отхвърляне и манипулация, подигравки,	Прекратяване на ситуацията – интервенция към всички участници - информирание за случилото се от всички свидетели - уведомяване на родител. Съставяне на протокол по случая при педагогически съветник/психолог.	Класен ръководител/учител заедно с педагогически съветник/психолог, член на Координационен съвет. Задължително участие на	Ситуацията се регистрира в Дневника със случаи на тормоз. Протокол по случая със становище на класен ръководител/учител.
--	--	--	--

унижение, обиди, интригантстване, разпространяване на слухове, публично отхвърляне и игнориране, неприемане, манипулиране и използване. <u>Сексуален тормоз</u>: сексуално докосване, показване на порнографски материали, показване на интимни части на тялото и сваляне на дрехи, подтикване или принуждаване към сексуални действия, заснемане в сексуални пози. <u>Кибертормоз</u> : непискано заснемане и разпространяване на снимки и видео, злоупотреба с блогове, форуми, социални мрежи, заснемане и	Координационния съвет, който извършва анализ на ситуацията. По преценка се уведомява ОЗД и/или полиция. Координационният съвет може да се самосезира. Според тежестта на случая: - събрание на Координационен екип; - протокол, описващ разглеждания случай,	уведомява директорът. Ако родителят откаже да съдейства или присъствието му не е в интерес на детето, директорът уведомява ОЗД.	педагогически съветник/ психолог и родител. Протокол от заседание на Координационен съвет.
--	--	---	--

Трето ниво – системна злоупотреба, както и при екстремни ситуации, в които съществува опасност за живота и здравето за който и да е от участниците в ситуацията. <u>Физически</u> <u>тормоз</u>: сбиване, задушаване, събаряне, причиняване на изгаряния и други наранявания, намушкване с остър предмет, провеждане от прозорец или високо място, ограничаване на движението, лишаване от храна, излагане на ниски или високи температури и заплашване с оръжие. <u>Психически тормоз</u> :	Прекратяване на ситуацията – интервенция към всички участници - информирание за случилото се от всички свидетели. Незабавно се уведомява директорът. Директорът уведомява ОЗД и/или полицията. Директорът уведомява родител.	Съгласно чл.7, ал.1 от ЗЗД всеки член на институцията, който е станал свидетел на ситуация на насилие и тормоз, е длъжен незабавно да уведоми ОЗД и/или полицията. Действията на ниво училище се предприемат	Ситуацията се регистрира в Дневника със случая на тормоз, като се предприема интензивна работа, включваща всички участници. Протокол по случай със становище на класен ръководител/учител, педагогически съветник/психолог и
--	--	---	--

разпространяване на снимки и видеозаписи, злоупотреба с блогове, форуми, социални мрежи, заснемане без разрешение, заснемане на сцени на насилие, разпространение на записи и снимки на детска порнография.	– възстановяване на щетата; – установяване на връзка с външни служби и услуги и синхронизиран е на дейностите с тях. Проследяване изпълнението на	за социална работа, ОЗД, полиция, здравни центрове и др.)	съвет. Планове за подкрепа за личностно развитие на засетнатите. Заседание на ПС. Заповед за налагане на санкции.
---	--	---	--

АЛГОРИТЪМ НА ДЕЙСТВИЯТА ПРИ ИНТЕРВЕНЦИЯ В СЛУЧАЙ НА ТОРМОЗ МЕЖДУ УЧЕНИЦИТЕ.

Важно е да се разграничат случаите, когато не се касае за тормоз, а само за игра или приятелско премерване на сили между учениците. За целта е необходимо да се

наблюдава поведението на учениците, включително и на тези, които само присъстват, без активно да участват.

Ако учениците се закачат, бутат или блъскат или си разменят шегги, като при това се смеят, разменят си ролите и позициите и никої от тях няма видимо доминиращо положение, а околните не им обръщат особено внимание, то вероятно става дума за игра.

като към него се прилага график със срокове на изпълнение

Ако един от учениците е видимо напрегнат, не се усмихва, опитва се да се махне, ако ролите не се сменят, а другият ученик е в постоянно доминираща позиция и това поведение привлича вниманието на околните, то вероятно става дума за тормоз.

По-голяма част от ситуациите на тормоз следва да бъдат овладени от учителите, а някои – от самите деца. Всяка намеса изисква внимателна преценка на ситуацията и нейната тежест.

Първа стъпка: Прекратяване на ситуация на тормоз

Задължение на всеки учител е да се намеси, за да прекрати ситуация на тормоз, на която е станал свидетел.

- В случай на физически тормоз децата трябва незабавно да бъдат разделени и да се прекрати физическият контакт между тях незабавно. По преценка на ситуацията може да се използва разумна физическа сила под формата на избулване, издърпване, задържане на място.

- Не трябва веднага да се разпитва за случилото се, да се обсъждат причините за насилието или да се изяснява ситуацията. Това може да се направи на по-късен етап. Важно е учителят ясно да обяви пред всички, че това е насилие и е недопустимо поведение. В този момент не е добре да се разпитва за подробности и детето, което е потърпевшо, особено в присъствието на насилника и други деца, защото това може да урони неговото достойнство.

- Спонтанна реакция на възрастните е заставането на страната на „жертвата“ и наказание на „насилника“. Ключово при интервенцията на възрастните е приемането на разбирането, че детето – обект на тормоз, не се нуждае от състрадание, а детето –

извършител на тормоз, не се нуждае от наказание, особено такова, което го унижава, а от състрадание, за да може то да развие това чувство към другите. Счита се, че липсата на състрадателност е една от основните причини, поради която се упражнява тормоз.

Втора стъпка: Реакция спрямо детето, което е упражнило тормоз

- Когато става въпрос за първа проява, която не е тежка по отношение на нанесената вреда, може да се приложи подходът за възстановяване на щетата. Това е принцип, който предполага, че хората правят грешки. Грешките следва да бъдат поправени, като същевременно не се налагат наказания.

- **Когато се прилага подход на възстановяване на щетата, е необходимо задължително да се уведоми класният ръководител.** Той се прилага от класния ръководител. Важно е учителят със спокоен и умерен тон, както и с държанието си да покаже ясно, че проблемът е в начина на поведение, а не в личността на самия ученик, и че се действа с оглед отново да се възстановят ценностите, към които цялото училище се придържа, а не за да бъде наказан ученика.

- Ключов момент във възстановяването на щетата е, че класният ръководител разговаря с ученика, а ученикът сам избира и решава как ще поправи грешката си, с което отново ще се възстанови нарушената ценност. С това негово решение трябва да

се съгласи и ученикът, който е бил потърпевш от тормоза. Като първа стъпка класният ръководител изслушва ученика. Не е желателно ученикът да се изслушва съвместно с потърпевшия ученик. След изясняване на ситуацията и постигане на договорка, класният ръководител за определен период от време проследява поведението на децата и да дава обратна връзка.

- При преценка ученикът може да бъде насочен към консултации с педагогически съветник/училищен психолог.

Трета стъпка: Реакции спрямо ученик, обект на тормоз

Работата с деца, които са обект на тормоз, трябва да бъде насочена към формиране у тях на умения за справяне с подобно поведение.

- Важно е класният ръководител да поговори с детето по възможност още същия ден, за да разбере какво точно се е случило. Ако е необходимо, отделни факти могат допълнително и дискретно да бъдат проучени;
- Потрешно е открито и публично пред другите ученици да се оказва подкрепа на потърпевшия ученик, защото това допълнително ще урони достойнството му пред неговите съученици;

- При този първи разговор е важно да се предложи на ученика подкрепа, като се остави сам да определи какво точно ще му помогне да се почувства сигурно;
- Подчертава се поверителността на разговора като се спомене кои ще бъдат уведомени за случилото се;
- Никога не трябва да се предлага среща между ученик – жертва на насилие и неговия мъчител, с цел да се помирят и да се разберат. Такива срещи могат да доведат до неблагоприятни последици;
- Класният ръководител наблюдава ученика в следващите дни, за да се увери как се чувства и при необходимост отново разговаря с него.

Четвърта стъпка: Реакции спрямо наблюдателите

- Не се отстраняват наблюдателите, когато се прекратява ситуация на тормоз, като всички, които са присъствали, следва да видят какво се прави съгласно правилата на училището;
- Класният ръководител/учителят изтъква тези, които са се намесили в защита ценностите на училището. На останалите се споделя очакването да направят същото, ако се случи в бъдеще;

- Насърчават се отговор на насилието с думи, търсене на помощ и съобщаване за случая;
- Класният ръководител насърчава учениците за грижа спрямо тормозеното дете;
- В случай на тежък инцидент се предприема кризисна интервенция в групов формат. Тя се провежда от педагогически съветник/психолог в затворено пространство, в което не се допускат нови лица, за да се даде възможност да се вентилират емоциите и да се сваля напрежението.

Включване на родителите

- Във всички случаи е необходимо родителите да бъдат уведомени за случилото се, както и за предприетите от училището действия и мерки за разрешаване на ситуацията.
- В разговора е важно да се акцентира върху необходимостта родителите да не критикуват другия ученик, а да се опитат да погледнат на ситуацията през погледа на противоположната страна.
- Родителите трябва да бъдат запознати, че критиките и обидите към другия ученик от тяхна страна само ще задълбочат конфликта. От разговора могат да

бъдат изведени конкретни договорки кой какво може да предприеме и какво се очаква като резултат.

АЛГОРИТЪМ НА ДЕЙСТВИЯТА ПРИ ИНТЕРВЕНЦИЯ В СЛУЧАЙ НА НАСИЛИЕ НА УЧЕНИК СРЕЩУ СЛУЖИТЕЛ

- Действието се прекратява незабавно от възрастен. Оказва се помощ в случай на пострададл;
- Ученикът се отделя до успокояването му. Осъществява се психологическо консултиране;
- Уведомяват се родителите на ученика;
- Педагогически съветник прави оценка на проблема и поведението за целите на вземане на решение за последствията от ПС;
- Прави се план за работа с ученика.

АЛГОРИТЪМ НА ДЕЙСТВИЯТА ПРИ ИНТЕРВЕНЦИЯ В СЛУЧАЙ

НА НАСИЛИЕ НА ВЪЗРАСТЕН СРЕЩУ УЧЕНИК • Незабавно се

подава сигнал към ОЗД и/или полицията;

- С ученика разговаря педагогически съветник, който прави оценка и изготвя становище.

III. УЧИЛИЩНА СИСТЕМА ЗА РЕГИСТРИРАНЕ НА СЛУЧАИ НА ТОРМОЗ И ЗА НАСОЧВАНЕ КЪМ ДРУГИ СЛУЖБИ

Регистриране на ситуации на тормоз 1. Ситуациите на тормоз от първо ниво,

които учителят/класният ръководител разрешава сам по метода на възстановяване на щетата, се отбелязват в дневника на паралелката. Работата с родителя се регистрира в дневника на паралелката като дейности за обща подкрепа.

2. Ситуациите на тормоз от първо ниво, за които е потърсено съдействие от педагогически съветник/училищен психолог, се регистрират в Регистрационната

книга на педагогически съветник/училищен психолог . Учителят, станал свидетел, описва случая в доклад до педагогически съветник/училищен психолог с цел да се проследи развитието на случая във времето и да се планира подходяща интервенция.

3. Създава се Дневник със случаи на тормоз за регистриране на случаи от второ и трето ниво. Всяка ситуация на тормоз от второ и трето ниво се описва от учителя, станал свидетел , с доклад по случая, и се регистрира в Дневник със случаи на тормоз от педагогически съветник/училищен психолог. Докладът се подава към Координационния съвет за оценка и анализ на риска от продължаване на насилието, проследяване на развитието на случая във времето , за планиране на подходяща интервенция и вземане на решение за последващи мерки.

4. Дневникът съдържа следните реквизити:

„дата“, „клас“, „участници“, „вид насилие и ниво“, „какво е предприето“, „подпис на учителя“.

5. Дневникът се съхранява на достъпно място в кабинета на педагогически съветник.

Насочване към други служби

В случаите, при които поведението на ученика се отличава с изразени агресивни прояви, снижен контрол върху гнева, склонност да разрешава конфликтни ситуации с насилие, Координационният съвет предлага на директора да бъде потърсено съдействие от страна на отдел „Закрила на детето“, на чието територия е училището, местните комисии за БППМН, полицията и всички останали участници в мултидисциплинарният екип по силата на координационния механизъм.

IV. ПРЕВЕНЦИЯ НА НАСИЛИЕТО И ТОРМОЗА

Превенцията включва комплекс от мерки, които имат за цел ограничаване на предпоставките и рисковите фактори, допринасящи за насилието

МЕРКИ ЗА РЕАЛИЗИРАНЕ НА СИГУРНА ОБРАЗОВАТЕЛНА СРЕДА

1. Създаване на Координационен съвет.

Координационният съвет отговаря за планиране, проследяване и координиране на мерките и дейностите за справяне с насилието и тормоза.

2. Оценка на ситуацията в училището.

Оценката се осъществява от Координационния съвет в началото на учебната година чрез анкетиране на учениците, като се вземат предвид изводите от годишните отчети на МО на класните ръководители и педагогически съветник от предходната учебна година.

Резултатите от оценката се обсъждат на тематичен ПС.

3. Изготвяне на план за превенция и интервенция на насилието и тормоза.

Планът се изготвя от Координационния съвет, като се актуализира в началото на всяка учебна година. Включва описание на всички дейности на ниво училище и ниво клас. В плана са посочени срокове и отговорности по изпълнение на дейностите.

Основните дейности за превенция на насилието и тормоза на ниво училище и на ниво клас се описват в Плана на Координационния съвет.

ОСНОВНО УЧИЛИЩЕ „ОТЕЦ ПАИСИЙ“, с. МАДАН

общ. БОЙЧИНОВЦИ, обл. МОНТАНА

ул. „Георги Димитров, № 67, телефон: 0884399947, e-mail:

info-1203005@edu.mon.bg

Приложение № 9-1

ПРОТОКОЛ за съобщаване /отговор/ на насилие № /.....

№	Трите имена на ученика	клас	Класен ръководител
---	------------------------	------	-----------------------

Дата, час

Описание на ситуацията:

Предприети мерки :

Коментар :

Подпис:.

ОСНОВНО УЧИЛИЩЕ „ОТЕЦ ПАИСИЙ”, с. МАДАН

общ. БОЙЧИНОВЦИ, обл. МОНТАНА

ул. „Георги Димитров, № 67, телефон: 0884399947, e-mail:

info-1203005@edu.mon.bg

Приложение № 9-2

ПРОТОКОЛ за съобщаване /отговор/ на насилие № /.....

№	Трите имена на ученика	клас	Ученик, извършил тормоз/насилие

Дата, час

Описание на ситуацията:

Предприети мерки :

Коментар :

Подпис:.

ОСНОВНО УЧИЛИЩЕ „ОТЕЦ ПАИСИЙ”, с. МАДАН

общ. БОЙЧИНОВЦИ, обл. МОНТАНА

ул. „Георги Димитров, № 67, телефон: 0884399947, e-mail:

info-1203005@edu.mon.bg

Приложение № 9-3

ПРОТОКОЛ за съобщаване за насилие №...../.....

родител на

ученик/чка от.....клас

с класен ръководител

Определям детето си като:

- ☐ Дете, жертва на тормоз
- ☐ Дете, упражнило тормоз
- ☐ Дете, което помага и подкрепя тормоза
- ☐ Дете-пряк наблюдател
- ☐ Дете, знаещо информация за ситуацията Дата.....,

час.....

Описание на ситуацията:

Коментар:

Подпис на родител: